సెలవయింది...

వర్షపు జల్లు కొంచెం వెనుకాడింది.

"నాయనా, రామూ! ఎవరో ఏమో అన్నారని సాక్షాత్తూ ఆ వెంకటేశ్వరస్వామికి అపచారం చేస్తామా? తెల్లవారితే ఆ స్వామి కళ్యాణ మహోత్సవం. మనం వెళ్ళి సేవించకుంటే ఆ పాపం మహోగ్రమై మనలను జన్మ జన్మాలకు వెన్నాడదూ?" అన్నాడు కృష్ణంరాజు తమ్ముడు రామ రాజుతో.

రామరాజు మొరాయించాడు, "నేను మళ్ళీ ఆ ఊరి పొలిమేర త్రొక్కను" అని.

కృష్ణంరాజుకు కొంచెంగా దగ్గుతెర వచ్చి సర్దుకొంది. కాని మనసు వికలమైంది. బాధతో సుళ్ళు తిరిగింది. రామరాజు తన నిర్ణయం అంతిమమన్నట్లు చెప్పి పోయాడు అక్కడి నుంచి. కృష్ణంరాజు హృదయం కలుక్కుమంది. ఆ బాధ శరీరమంతా వ్యాపించినట్లు అనిపించింది.

రాజు ఓపిక చేసుకొని బయటకు వచ్చి తొంగి చూశాడు. ఆకాశమంతా నల్లని మేఘాలతో పొంచి ఉంది. తూర్పు దిక్కుగా ఎర్రనైంది. మిన్నున ఇంద్ర ధనుస్సు వెలసింది. దక్షిణ దిశగా చిన్న సౌదామిని భ్రమిసింది.

"రేపే స్వామివారి కళ్యాణ మహోత్సవం" గొణుక్కుంటున్నాడు రాజు. నలభై సంవత్సరాలు ఆ స్వామి సన్నిధిలో బ్రతికాడు. తన జీవితాన్నంతా ఆ స్వామి భజనలో పునీతం చేసుకొన్నాడు. అలాంటిది ఈ నాటికి స్వామిని వదిలి

జీవితంలో, సాహిత్యంలో, రాజకీయాలలో, వృత్తిలో - దేనిలో కూడా ఉన్నత ప్రమాణాలకు రవ్వంతకూడా దిగజారడానికి ఇచ్చగించని ఆలనాటి "త్రివేణి" (ఆంగ్ల త్రై మాసపత్రిక) సంపాదకులు శ్రీ కోలవెన్ను రామకోటీశ్వరరావుగారు మెచ్చుకున్న కథ ఇది!

వేయటమా? రాజు మనసు కలతపడింది. అలా జరగడానికి వీలులేదు. అలా జరిగితే తన ఈ జన్మకు అర్థం లేదు. నిష్కృతి లేదు. రాజు కనులలో మెరపుతీగ తళుక్కున మెరిసింది. మరులిప్తలో ఎక్కడో ఫెళ ఫెళమంది. రాజు ఒక నిర్ణయాని కొచ్చాడు.

ఇంటిలోనికి వెళ్ళి కావడి పెట్టెలోని పాత శాలువా, నలువది సంవత్సరాలుగా తన్నంటి పెట్టుకున్న భజన చెక్కలు తీసుకొన్నాడు. ఎకాయెకిన ఒంటెద్దు బండి గంగులు దగ్గరికి వెళ్ళి, "వైకుంఠపురానికి బండి కావాలి" అని అడిగాడు.

గంగులు క్షణ కాలం నిరుత్తరుడయ్యాడు. ఆ వయసులో కృష్ణంరాజు ప్రయాణం. అందులో ఒక ప్రక్క ముంచుకు వస్తున్న వర్షం.

"బాబూ! పైన మొగిలి లేచింది. మిన్నున కైవారం వేసింది. జల్లాగదు" అంటూ నసిగాడు గంగులు.

'నా స్వామి కళ్యాణమూ ఆగదు.'- తనలో తాననుకొన్నాడు రాజు. పైకి, "కాదు, గంగులూ! వెళ్ళాలి. కావలిస్తే రేటు ఎక్కువ తీసికో" అన్నాడు.

గంగులులోని ఆశ వెర్రులెత్తి అనుమానం, భయం సర్దుమణిగి పోయాయి.

సాయంత్రం నాలుగుగంటలకు, ఈదర గాలి, చిరు చినుకుల జల్లుతో పాటు కృష్ణంరాజు నెక్కించుకొని గంగులు ఒంటెద్దు బండి ఎండ్రాయి గ్రామం నుంచిబయలుదేరింది వైకుంఠ పురం కేసి.

★ ★ ★

ఎండ్రాయి గ్రామం, గుంటూరు నుండి అమరావతికి వెళ్లే మార్గంలో ఉంది. ఆ గ్రామంలో కృష్ణంరాజు వంశం ఒకటిన్నర శతాబ్దులుగా ఉంటున్నది. అతని తాత ముత్తాతలందరు ఆస్తికులు; పాండిత్యం కలవారు. అనాదిగా వారు వృత్తిగా భజన పాఠాలు చెప్పుకొని జీవిస్తున్నారు. ఆ భజనలోనే వారి ఇహపర పరమార్థాలు నిక్షిప్తమయ్యాయి. ఎండ్రాయి గ్రామానికి, వైకుంఠపురానికి ఐదు మైళ్లుంటుంది. వైకుంఠపురంలో శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి కోవెల ఉంది. అనాదిగా కృష్ణంరాజు కుటుంబానికి, వైకుంఠపురంలో ఉన్న ఆ శ్రీనివాసునికి అనుబంధ బాంధవ్యాలేర్పడ్డాయి. ఆ గ్రామ ప్రజలకు రాజు కుటుంబం దైవ సమానం. రాజు

కుటుంబానికి ఆ గ్రామ ప్రజలంతా భక్త కోటే. వారి నందరిని నిరంతర సేవాని రతిలో ముంచి, ఆ జగన్నాథుని పాదసన్నిధికి చేరువ చేసే వ్యవస్థ తమది. ఆ ప్రయత్నంలో వారి జీవిత పారమార్థిక చింతన ఉంది.

సరిగ్గా 55 సంవత్సరాల క్రితం కృష్ణంరాజు 15 సంవత్సరాల నూనూగు మీసాల వయస్సున ప్రవేశించినాడు. తాత సుబ్బరాజుగారి చేత పండరీ భజనకై జీవితాన్ని కైంకర్యం చేస్తున్నట్టు ఆనతీసుకొని, నడుముకు కాసె బిగించి, చేత చెక్క బట్టాడు. అది ఓ పవిత్ర విద్యా సంస్కారాభిలాష: కూచిపూడివారు అయిదవ ఏట గజ్జె కట్టడం లాంటిది.

చేత చెక్క పట్టిన నాటి నుంచి రాజు పరవశమందాడు. లోని చిత్త సంస్కారం, అనాదిగా వస్తున్న వంశ సంస్కారం కలగాపులగంగా కలిసి రాజు తన జీవిత పరమావధి కేసి సాగిపోయే ప్రయత్నంలో ఉత్తీర్ణుడు కావడానికి ఎంతో ఉపకరించాయి. రాజు మిస మిసలాడే ఇరవై సంవత్సరాల వయసు నాటికి భజనలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడు. భద్రాచల రామదాసు కీర్తనలు పాడితే, గోపన్నే రాజులా జన్మమందాడనేవారు.

★ ★ ★

ప్రకృతి ఫెళ ఫెళమంది.

ఆలోచనల నుంచి తేరుకొని ముందుకు చూచాడు. కనుచూపు మేరలో వైకుంఠపురం కన్పించింది.

కృష్ణంరాజు 'అదిగో వైకుంఠపురం' అనుకొన్నాడు, కొండ ప్రక్కగా కన్పడ్డ కరణం గారి భవంతి చూచి. ప్రాణం లేచివచ్చినట్లయింది. వెంటనే 'శ్రీరామచంద్రా!' అనుకొంటూ కనులు మూసుకున్నాడు ఆనందానుభూతితో. రామదాసు గానం చేసిన 'అదిగో భద్రాద్రి - గౌతమి ఇదిగో చూడండీ!'' అన్న భజన పాట జ్ఞప్తికి వచ్చింది. వైకుంఠపురంలో వేంచేసి ఉన్న వెంకటేశ్వరస్వామి రామస్వామిగా, వైకుంఠపురమే భద్రాద్రిగా, దాని ప్రక్కనే పారుతున్న కృష్ణమ్మ గౌతమిగా పొడకట్టాయి. మనసంతా సంతోషంతో కదను త్రొక్కింది. "ముదమున సీత, ముదిత లక్ష్మణులు చేరి గొలువగా రఘుపతి యుండెడి, అదిగో భద్రాద్రి,

గౌతమి ఇదిగో చూడండి" అంటూ కూనిరాగం ఆలపించాడు. మరో అరక్రోసుపోతే చాలు, వైకుంఠపురం వచ్చేస్తుంది. వచ్చేసినట్లే భావిస్తూ రాజు కండ్లు మూసుకొన్నాడు.

వైకుంఠపురానికి, తనకు, ఆ వెంకటేశ్వర స్వామికి ఏమిటో ఈ సంబంధం! తనకు ఆ ఊరికి తొట్టతొలిసారిగా సంబంధం ఏర్పడిన నాటి సంఘటన జ్ఞాపకానికి వచ్చింది రాజుకు. తనప్పటికి ఇరవై ఏండ్లవాడు. తన తాత సుబ్బ రాజుగారు తన వెంట ఇలాగే స్వామివారి కళ్యాణం ముందు రోజు తీసుకొని వెళ్ళారు. అప్పటికి తాతగారికి తనకు ఇప్పటికి లాగే డెబ్బై సంవత్సరాలు. మొట్ట మొదట తన చేత భజన బృందం నడిపించాడు తాతగా రానాడు. ఆ రోజు తాను భజన చెబుతూంటే ఊళ్లో వాళ్ళంతా ముక్త కంఠంతో అన్నారు, తాతను మించిన వాడని. తాతగారానాడు తపనా ఊరికి, ఆ ఊరిని తనకు అప్పగించి, "నేను పెద్ద వాణ్ణయ్యాను. ఇక అబ్బాయిని మీ కప్పగిస్తున్నాను" అన్నారు.

ఆ గ్రామ ప్రజ ఔదలదాల్చింది.

"నాయనా, ఏనాటిదో ఈ బాంధవ్యం మనకు! ఈ స్వామిని కొలిచి, ఈ ప్రజలకు ముక్తి నిచ్చి నీవు ధన్యతగాంచు" అన్నారు తనతో. ఆ మాటలు ఈనాటికీ ధ్వనిస్తున్నాయి తన ముందు. అంతా ఆ రోజు తనను చిన్నరాజుగారని ఎంతో గౌరవించారు. పెద్ద రత్తయ్య ఇంటికి పిలుచుకొని పోయి తాతగారికి, తనకు పంచల చాపు పెట్టి పంపించాడు.

"ఏరొచ్చింది రాజుగారూ!" అంటూ గంగులు వేసిన కేకకు రాజు గతం నుంచి మేల్కొన్నాడు. ఎక్కడ వర్షం పడ్డదో వైకుంఠపురాన్ని అంటి పెట్టుకొని ఉన్న ఏరు పరవళ్ళు త్రొక్కుతున్నది.

"సంగడన్నా లేదు, రాజుగారూ!" అన్నాడు గంగులు. రాజు ఆకాశం కేసి చూస్తూ ఉండి పోయాడు. దిగంతాన్నంతా వ్యాపించే కాంక్షతో వరుణుడు, కారు మేఘాలతో వస్తున్నాడు. కుండపోత తప్పదు.

"బాబూ! తిరిగిపోదాం" నసిగాడు గంగులు.

రాజుకు దగ్గు తెర వచ్చింది. ఆ తెర తగ్గేపాటికి ప్రాణాలు ఎగిరి పోయినట్లే అనిపించింది.

సెలవయింది

"వైకుంఠపురానికి వెళ్ళాల్సిందే" అన్నాడు రాజు. "నీవు తిరిగి వెళ్ళు, గంగులూ" అంటూ కిరాయి ఇచ్చివేశాడు.

గంగులు తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు. ప్రక్కనున్న మర్రి క్రింద కూర్చున్నాడు రాజు, ఒంటరిగా. ఆ చీకట్లు క్రమ్ముతున్న సంధ్యలో రాజుకు ముప్ఫయి ఏండ్లనాటి సంఘటన జ్ఞప్తికి వచ్చింది. ఆనాడూ ఇలాగే ఏరు ఉరికింది. పైన జోరున వర్షం కూడా పడుతున్నది. అయినా తాను పట్టుదలగా కళ్యాణం చేయించాలి, గజ్జెకట్టి భజన చేయాలి - అనే పట్టుదలతో అదే మర్రి క్రింద నిలువబడ్డాడు. అంతలో ఆవలి గట్టు నుంచి భుజంగరెడ్డి గొంతు వినపడ్డది, "భజన పంతులుగారూ!" అంటూ. తాను పలికాడు. భుజంగం ఏరు కడ్డం పడి వచ్చి దాటించాడు. భగవంతుడే స్వయంగా భుజంగం రూపంలో వచ్చి దాటించాడేమో అనిపించింది. ఆనాటి భుజంగం ఈనాడు లేడు. రాజు కనుల వెంట రెండు నీటి బొట్లు రాలాయి. 'మరి ఈ రోజే రూపంతో వచ్చి తీసుకొని వెళ్ళుతాడో ఆ స్వామి!' అనిపించింది. చేతిలోని భజన చెక్కలు అప్రయత్నంగా కదిలాయి. గొంతుక "నను బ్రోవమని చెప్పు నారీ శిరోమణీ! జనకుని కూతుర జననీ జానకమ్మ, నను బ్రోవమని చెప్పవే-" అంటూ పాడసాగింది. చేతిలోని చెక్కలు తాళం మార్చాయి. "ప్రక్కన చేరుక.... చెక్కిలి- నొక్కుచు" అంటూ ఆ చరణం వివిధ గతుల్లో, వివిధ పద్ధతులలో, వివిధ తాళాలతో తాండవం చేస్తూంది. రాజు పరవశమైపోయాడు. వెనక ఒకసారి స్వామి కళ్యాణానికి బందరు నుంచి వచ్చిన సాని మేళపు నాయకురాలు, రాజు నోట ఆ పాట విని, మరునాడు ఆయనను పాడమని తాను అభినయం చేసింది. 'అహో! అభినయం అమోఘం!' అని అబ్బురపడి పోయారు రాజుగారు. 'ఆహా! ఆ లయ విన్యాసం అత్యద్భుతం!' అని మెచ్చుకొంది ఆ నాయకురాలు. ఆ యేడే రాజుకు బంగారు కట్లు, పూలూ వేయించిన భజన చెక్కలను ఇచ్చి సన్మానం చేశారు ఆ ఊరిలో.

ఆ చెక్కలను చూచి తన్మయత చెందాడు రాజు క్షణకాలం. గతంలోకి దూసుకుపోయాడు.

భామాకలాపాన్ని ప్రదర్శించింది ఒకనాడు నాయకురాలు. భామను చెలికత్తె

ఉడికిస్తున్నది, "మల్లెపందిరదిగో సుందరి! మాధవుడల్లడుగో" అంటూ. ఆ పాట మనోజ్ఞంగా ఉంది. మర్నాటి కల్లా తను భజన కత్తుకు అతుక్కునేలా సాధించాడా పాటను. తాను ఆ పాట పాడుతూ, భజన వరస వేస్తూ చక్రభ్రమణం చేయిస్తూ ఉంటే; వృద్ధుల్లా కన్పించే ఆ రసమూర్తులలో ఎంత ఆర్ద్రత విలసిల్లుతున్నదో! అంతా తాముగా భ్రమించి భ్రమణాలు చేయిస్తున్నట్లు, చేస్తున్నట్లు అనిపించింది. నాయకురాలు "రాజుగారి చెక్కలకు పలుకని పదమూ, పాటా ఏదీ ఉండదు. పద్యాలు కూడా పలుకుతయ్యేమో!" అంటూ, తన మెప్పును ప్రకటించింది. ఆ రాత్రికి రాత్రి రాజు గజేంద్రమోక్షాన్ని భజన వరుసకు అనుగుణంగా పాటలను ఏరి కూర్చాడు. అందులో గజేంద్రుడు విష్ణుమూర్తిని ప్రార్థిస్తున్న ఘట్టంలోని పోతనామాత్యుల భాగవత పద్యాలను పాట వరసలో అడుగులు వేయించాడు. "లావొక్కింతయు లేదు, ధైర్యము విలోలంబయ్యె! ప్రాణముల్ ఠావుల్ దప్పెను. మూర్ఛ వచ్చె-" అంటూ భజన వరసలో చిత్ర చిత్ర భ్రమణాలతో, అడుగుల్లో ఆ వరుస నిజంగానే గజేంద్రుడు దీనుడై లావు దప్పి, ప్రాణము మిన్ను పట్టుతుండగా, ఆయాసపడుతూ, అటూ ఇటూ ఊగిపోతూ, త్రాణలేక ఆక్రోశిస్తున్నట్లే ఆ బృందమంతా ఏకంగా కదులుతున్నట్లనిపించింది. నాయకురాలు అర్ధ నూట పదహార్లు తాంబూలంలో పెట్టి రాజుకు ఇచ్చి దండం పెట్టింది.

ఆనాటి కళాభిమానం అలాంటిది!

"బాబూ! దండం బెడతా!" అంటూ వినబడ్డ చుండి సీమడి కేకకు మేలుకొన్నాడు రాజు.

చుండి సీమప్ప! వైకుంఠపురాన్ని ఏభై సంవత్సరాలుగా అంటి పెట్టుకున్న కావలివాడు.

"ఏం బాబూ! ఏరు దాటనివ్వలేదా!" అంటూ దగ్గరగా వచ్చాడు సీమప్ప.

"అవున్రా! స్వామివారి కళ్యాణానికి రావాలని వచ్చాను" అన్నాడు రాజు.

"నేను దాటవేస్తాను" అంటూ తలకు గుడ్డ చుట్టుకొని వచ్చాడు సీమడు. రాజు మనసు కదను త్రొక్కింది. "నను బ్రోవ నడిచి వచ్చితివా! నా పాలి దైవమా! నా రామచంద్రా!" అంటూ చరణాన్నందుకొంది మనస్సు. సీమడు రాజు వెంట

నడుస్తూ, "ఏందో బాబూ! కాలమంతా పిదప కాలమై పోయింది. ఎనక మన రోజుల్లో భజన వరసబడితే దేవు డాడ ప్రత్యక్ష మయ్యేవాడు. ఇప్పుడా ఓపికలూ లేవు. ఎంతసేపటికీ, ఆ బాకాల్లో పిచ్చిపాటలు పాడిత్తూ చెవులు గింగురు మనిపిత్తుండారు. డానుసులంట. పిల్లల్ని ఎగిరిత్తన్నారు ఎదవ గంతులన్నీ. కోటయ్య్వా స్వామి తిరణాలకు కొండ కెళ్లితే, ఈ యేడు బాబూ, పెవలన్నిటికీ, ఎనక కట్టే శివలీల గుడ్డలు లేవు. అన్నీ సినిమా కాకితాలే" అంటూ చెప్పుకు పోతున్నాడు. రాజు కెదురుగా సుళ్లు తిరుగుతూ ఏరు గింగిర్లు పెడుతున్నది. రాజుగారి కళ్ల వెంట నీళ్లు అలాగే తిరిగి పోతున్నాయి. వెనక తాను కోటప్ప కొండకు వెడితే, తన భజన బృందానికి, మరోదానికి, లేదోపులో పోటీలు పడ్డాయి. జన మంతా ఏ భజన మిగులో తేల్చుకోవాలని కూచున్నారు. తాను నారాయణ తీర్థుల తరంగాలు పట్టించాడు. 'శరణం భవ కరుణా మయి కురు దీనదయాళో!' అంటూ మొదలు పెట్టాడు. అవతలి జట్టు చచ్చు పడ్డది. వాళ్ళంతా వచ్చి చూడటం మొదలెట్టారు. తానూ ఇట్టే గ్రహించాడు, వాళ్లకు తరంగాల్లో ప్రవేశం లేదని. "యజ్ఞా యజ్ఞా సంరక్షణా యాదవ వంశాభరణా" అన్న పాదాన్ని వివిధ గతుల్లో మెలికలు వేయించాడు. పై ప్రేక్షకులంతా మొగ్గలు వేశారు. అవతలి భజన పంతులు వచ్చి తన మెడలోని పూలదండను రాజు మెడలో వేసి, 'కృష్ణం రాజు గారికి జై' అన్నాడు. రాజు 'తప్పు నాయనా! కృష్ణపరమాత్మకు జై' అని జేజేలు కొట్టించాడు. ఆనాటి కోటప్ప కొండ ప్రభలల్లో నక్షత్రాలను తాకేది నల్లపాటి ప్రభ. ఆ ప్రభల నిండా శివలీలలు ఎంత సుందరంగా ఉండేవో! ఆనాటి ప్రజలే వేరు. ఆ చిత్త ప్రవృత్తే వేరు. ఆ వెర్రి వేరు. ఆ అనుభూతే వేరు.

"బాబూ! పై పంచ కట్టుకోండి. దాటుదాం!" అంటూ సీమప్ప, రాజును ఈ లోకంలోకి తీసుకు వచ్చాడు. అవతలి ఒడ్డున చేర్చి, దండం పెట్టి, "సెలవు తీసికోంటా బాబూ!" అన్నాడు సీమప్ప.

"కల్యాణానికి రావా, సీమప్పా?" అన్నాడు రాజు.

"వడ్డమామదాక పోయిరానా, బాబూ!" అన్నాడు సీమప్ప. సీమప్ప అలా వెళ్లిపోగానే రాజు తలెత్తి చూచాడు. ఎదురుగా వైకుంఠపురం కన్పించింది. చీకటి

క్రమ్మింది. అంతటి చీకటిలోను, ఊరిలో ఎలెక్ట్రిక్ దీపాలు వెలిగి పోతున్నాయి.

రాజు రెండు ఫర్లాంగుల దూరంలో ఉన్న ఊరికేసి బయలు దేరాడు ఒంటరిగా. ఆలోచనలు వెనుకకు లాగినవి.

రాజు ప్రభ వైకుంఠపురంలో నలభై సంవత్సరాలు సాగిపోయింది. సరిగ్గా పది సంవత్సరాల క్రితం, స్వామి కల్యాణం నాడు, డొక్కలో పోటు వచ్చింది. అలాగే స్వామివారి కల్యాణం ముగిసే వరకు ఓపికతో భజన చేయించాడు. ఆ తరువాత వైకుంఠపురంలోని ఆయుర్వేద వైద్యులు ఆచార్యులుగారు రాజును పరీక్ష చేసి "రాజుగారూ! వయసయింది. ఇక మీరు తట్టుకోలేరు. విశ్రాంతి అవసరం" అన్నారు. అప్పటికి రాజు వయసు అరవై సంవత్సరాలు.

"అంతేనంటారా?" అన్నాడు రాజు.

"అంతే!" అన్నారు ఆచార్యులుగారు.

రాజు కళ్ల వెంట నీరు కారిపోయింది. 'నా స్వామి కళ్యాణం చేసుకోవటానికి నాకీ అవరోధ మేమిటి?' అని. కన్నీరు మున్నీరయింది. 'స్వామీ! నీ భజన చేసుకోవటానికి, నా కీ అలసట, పొలసట ఏమిటి?' అంటూ వాపోయాడు.

ఆ మరుసటి సంవత్సరం తన తమ్ముడు రామరాజును వైకుంఠపురానికి అప్పగించాడు, కృష్ణంరాజు. ఈ పది సంవత్సరాలుగా కృష్ణంరాజు అస్వస్థతతో, స్వామివారి కల్యాణానికి రాలేక పోతున్నాడు. తమ్ముడు రామరాజే భజన చెప్పి ఆ కల్యాణ మహోత్సవాలను జరిపిస్తున్నాడు. వైకుంఠపురం నుంచి తమ్ముడు రామరాజు స్వామి వారి కల్యాణం చేయించి వచ్చాక, అక్కడి విశేషాలు ఓపిగ్గా విని ఆనందిం చేవాడు. ఆ స్వామి వారికి ఏ అలంకరణ జరిగిందీ, స్వామి కల్యాణం నాడు ఏ యే కీర్తనలు రామరాజు గానం చేసిందీ అడిగి తెలిసికొని ఆనందానుభూతిలో మునిగి పోయేవాడు.

ఈ పది సంవత్సరాలలోనూ ఎంత మార్పో! వృద్ధులు ఒక్కరొక్కరే పండుటాకుల్లా రాలిపోయారు వైకుంఠపురంలో. రెడ్డెమ్మలాంటి సహృదయుడు, వివేకి, జ్ఞాని స్వామి సన్నిధి చేరి పోయాడు. ఆ వార్త విన్న రోజు రాజు శోకమూర్తి అయ్యాడు. ఇలాగే బొల్లయ్య, అవధాని ... ఇలా ఎందరో భక్తులు రాలిపోయారు. ఆ తరం పోయింది.... మరో తరం తరలి వచ్చింది.

సెలవయింది

ఈ సంవత్సరం రామరాజు స్వామివారి కల్యాణానికి వెళ్లాడు వైకుంఠపురం. కాని కల్యాణం ముందు రోజే తిరిగి వచ్చాడు. అలా అర్ధాంతరంగా తిరిగి వచ్చిన తమ్ముణ్ణి చూచి కృష్ణంరాజు నిరుత్తరుడయ్యాడు. "ఏమిటిది?" అని ప్రశ్నించాడు.

"ఆ ఊరికి, మనకు ఋణం తీరిపోయింది" అన్నాడు రామరాజు.

ఫెళ ఫెళమని పిడుగు పడినట్లు అయింది.

"ఊరు మారిపోయింది. వెర్రితలలు వేస్తోంది. జ్ఞానలవ దుర్విదగ్ధులంతా పెత్తందారులైనారు. మన భజనను అవమానించారు. ఇంకెక్కడి స్వామి!" అన్నాడు రామరాజు.

కృష్ణంరాజు కూలిపోయాడు. అతని ముందు నలభై సంవత్సరాలనాటి స్వామి సాక్షాత్కరించారు. 'అంతటి వేలుపు కెంతటి దీనస్థితి!'

రామరాజు వైకుంఠపురం వెళ్లననటంతో, కృష్ణంరాజు బయలుదేరాడు స్వామి కల్యాణానికి.

★ ★ ★

నల్లని మేఘాల నుండి మెరుపొకటి రాజు హృదయ నైర్మల్యంలా భ్రమసి పోయింది. మరులిప్తలో ఫెళ ఫెళమంటూ ఉరుమొకటి రాజు మనోవ్యథలా ధ్వనించింది. చలిగాలి వీచింది, వైకుంఠపురంలో నాస్తికతలా.

రాజు కనులు తెరిచి చూచాడు. ఊరు వచ్చేసింది.

★ ★ ★

వీథి దీపాల వెలుతురున నడిచి వెళ్లాడు రాజు. ఆయనను గుర్తు పట్టి పలుకరించిన వాళ్లే లేకపోయారు. పెద రత్తయ్యగారింటికి వెళ్లారు. పెద రత్తయ్య మనుమడిప్పుడు పెత్తందారు. ఆ పెత్తందారిల్లు తాళం వేసి ఉంది. కరణం గారింటి కేసి వెళ్లాడు. కరణంగారు బెజవాడలో మకాం పెట్టారట. ఆ ఇంటిలోనూ ఎవరూ కన్పించ లేదు. లంకంత కొంప బావురుమంటున్నది. ఒకప్పుడు బ్రహ్మరథం పట్టించుకొన్న ఆ ఊళ్లో రాజును గుర్తించిన వారే లేకపోయారు. వీళ్లంతా గుర్తు పట్టలేకపోయినా, 'ఆ వేంకటేశ్వరస్వామి గుర్తు పడతాడు' అని, గుడి వీధి కేసి బయలు దేరాడు.

ఆ వీధి అంతా జనసమ్మర్దంగా ఉంది. ఎలెక్ట్రిక్ దీపాలు వెలిగిపోతున్నాయి. కాని ఏమిటో ఆ గత శోభ కన్పించలేదు రాజుకు. అతి కష్టం మీద దేవాలయం చేరుకోగలిగాడు. కాని, లోపలకు పోవటానికి వీలుపడింది కాదు. కళ్ల వెంట నీరు తిరిగింది, చివరికి ఈ దేవాలయం కూడా తనను గుర్తించనందుకు. అంతలోనే, ఎవరో "డాన్సు, డాన్సు" అన్నారు. అక్కడి జనమంతా, విరగత్రొక్కుకున్నట్లు బయటకు కదిలారు. ఆ సమ్మర్దంలో రాజు తూలి పడిపోయాడు. ఒకరిద్దరు ఆయన మీదుగానే నడిచి వెళ్లారు. ఆ జనసందోహం తరలి వెళ్లి, దేవాలయానికి కొంచెం దూరంలో బండి మీద సాగుతున్న 'డాన్సు' చూస్తున్నారు. రికార్డు సంగీతానికి అనుగుణంగా చిందేస్తున్నారు, ఆ బండిమీద ఆ 'డాన్సు' వాళ్లు. నేల మీద నుండి, దగ్గు తెర నుండి తేరుకొని, గోడ నాధారం చేసుకొని గర్భాలయంలోకి వెళ్లాడు రాజు. స్వామి మోము వెల వెల పోతున్నది, ఆ విద్యుద్దీపాల ముందు. ఆ ఆముదపు దీపాల కాంతి, ఆ కాగడాల దీప్తి లేవీనాడు.

బయట "ఓ వయసుకాడ ఇటు రారా!" అంటూ హోరు విన్పిస్తున్నది. రాజు కూల బడ్డాడు స్వామి ముందు.

రాజు మనస్సు శిథిలమయింది. చిన్నగా "ఏ తీరున నను దయచూచెదవో ఇనవంశోత్తమ రామా! నా తరమా భవసాగరమీదను..." అంటూ చెక్కలను ఆడిస్తూ, చిన్నగా పాడుకోసాగాడు. ప్రక్కగా, ఒక్కగా నొక్క స్త్రీ మూర్తి, వృద్ధురాలు, కండ్లు మూసికొని కూర్చున్నదల్లా కండ్లు తెరిచి చూడసాగింది రాజును. ఆమె పాటను ఆనందానుభూతితో నిమీలిత నేత్ర అయి వినసాగింది. చివరిసారిగా రాజు "లావొక్కింతయు లేదు, ధైర్యము విలోలంబయ్యె ప్రాణముల్ ఠావుల్ దప్పెను, మూర్ఛ వచ్చె.... నీవే తప్ప నితఃపరంబెరుగ మన్నింపం దగున్ దీనునిన్ రావే ఈశ్వర కావవే వరద సంరక్షించు భద్రాత్మకా!" అంటూ వాలిపోయాడు. పాటగా సాగిన ఆ పద్యాన్ని, ఆ స్తోత్ర గీతాన్ని పూర్తిగా వింటూనే కనులు తెరిచిన ఆ స్త్రీ మూర్తి, "రాజుగారూ! రాజుగారూ!" అంటూ వచ్చి వాలిపోతున్న ఆ రాజుగారిని పొదివి పట్టుకుంది. ఆఖరిసారిగా కండ్లు తెరిచిన రాజు, "అమ్మా! నీ వింకా ఉన్నావా? సెలవయింది, స్వామి సెలవయింది" అంటూ కనులు మూశాడు.

నాయకురాలు ఏనాడో చూచింది వైకుంఠపురం. ఈనాడు ఎలా ఉందో చూదామని పని గట్టుకొని వచ్చింది. రాజు దహన సంస్కారానికి కావలసిన డబ్బిచ్చుకుంది. అది కర్మ భవబంధం. అగ్ని సంస్కారం చేయబోయే ముందు చితి చుట్టూ తిరిగి నమస్కరించి, "సరస్వతమ్మ కళలలో మరో కళ రాలిపోయింది" అనుకుంటూ కృష్ణవేణమ్మ పాయ అయిన ఏటిలో స్నానం చేసింది. తెల్లవారేసరికి అనుకోనంత కృష్ణకు వరద వచ్చి, ఏటి పాయనంటి ఉన్న రాజుగారి చితాభస్మాన్ని చిటికెడు మిగల్చకుండ తనలో లీనం చేసికొంది.

చుండు సీమడు కాటి కెళ్లి "నిన్ననే చివరి దర్శనం స్వామీ!" అంటూ ఆక్రోశించాడు.

కృష్ణమ్మ భీకరంగా, దీనంగా ఏదో అవ్యక్త భావాన్నాలాపించింది ఆ నీటి ఉరవడిలో.

కథ వెనుక కథ :

నా చిన్ననాట 'ఏంద్రాయి' గ్రామం నుండి, రాజుగారొకరు వచ్చి, మేమున్న గ్రామం 'లింగంగుంట పాలెం'లో పండరి భజన నేర్పేవారు. ప్రతి సంవత్సరం మూడు నెలల పాటు, ఈ భజన పాఠశాల వుండేది.

దబ్బపండులాంటి శరీరచ్ఛాయ, ఆజానుబాహు రూపం, ఎప్పుడూ తెల్లని వస్త్రాలతో, మీసాలు వుండేవికావుగాని గొప్ప ఠీవిగా కన్పించేవారు రాజుగారు. వెడల్పాటి అంచు లున్న తెల్లని పంచెను విరిచి కట్టి, కాలికి గజ్జెలుంచి, చేతిలో భజన చెక్క లూనిన రాజుగారు, పరమాచార్యునిలా, అపర నృత్యమూర్తిలా గోచరించేవారు. అంతటి శాంతమూర్తి, భజన మొదలయ్యాక అభ్యాసకుల, లయ, విన్యాస, భ్రమణాలలో, ఏ మాత్రం తప్పు దొర్లినా, ఉగ్రుడయ్యేవారు.

భజన పంతులు గారంటూ, గ్రామం, గ్రామమంతా మన్నన నెరపేవారు, రాజుగారి పట్ల. మా కుటుంబంపట్ల, మా నాన్నగారిపట్ల ఎనలేని గౌరవం రాజుగారికి.

ఆయన గారాలాపించిన, భక్తి కీర్తనలు, నారాయణ తీర్థుల తరంగాలు, ఆ భజన కత్తు, చెరగని ముద్ర వేశాయి నా మదిలో.

మా నాన్నగారి మరణానంతరం మా కుటుంబం తరలి పోయింది ఆ గ్రామం నుండి. అంతకుముందే, చదువు కోసం, నేనాగ్రామం వదలి వేశాను.

దగ్గర దగ్గర పదిహేను సంవత్సరాల తదనంతరం, 1962లో నేను ఉద్యోగినయ్యాక; - ఓ ఎండకాలపు మిట్ట మధ్యాహ్నం, గుంటూరులో రోడ్డు పై కన్పించారు రాజుగారు. నేనాయన్ను గుర్తు పట్టాను కాని, ఆయన నన్ను గుర్తించలేక పోయారు. నేనెవరో చెప్పాక - అమాంతం కౌగలించుకొన్నారు ఎంతో ఆర్ద్రంగా. ఎలా వుండే రాజుగారెలా అయి పోయారో! మాసిన బట్టలు, కాలికి చెప్పులు లేవు. మోములో, వృద్ధాప్యపు ఆనవాళ్ళు. ఆదోలా దైన్యంగా.

నాతో పాటు, ఆ కబురు, ఈ కబురు చెప్పుకొంటూ, మా అన్నగారింటి వరకు వచ్చారు. కాలం మారిపోయిందన్నారు. "భజన నేర్చుకొనేవారే లేరు. ప్రజల అభిరుచులు పలచ బడుతున్నయ్. వారిని ప్రభల మీది, రికార్డు డాన్సులు ముంచెత్తుతున్నాయ్. ఈ కళా రూపం మాతోనే పోతుందనే బాధ బాబూ!" అన్నారు. "లింగంగుంట పాలెం- నన్నూ, నా భజనను మర్చిపోయింది. ఆ గ్రామాన, పాత తరం అంతాపోయింది." అన్నారు.

ఆ పాటికి మధ్యాహ్నం మూడు గంటలయింది. ఎర్రటి ఎండలో వచ్చిన మాకు మా వదినగారు, మజ్జిగ యిచ్చారు.

"నాకు మీ యింట అభిమానమెందుకు - భోజనం చేయలేదు. అన్నం పెట్టమ్మా!" అని అడిగి పెట్టించుకొని తిని -

"బాబూ మరేం అనుకోకు - మరొకరినైతే, అడగను, ఓ అయిదు రూపాయిలుంటే యివ్వు." అని అడిగి తీసికొని వెళ్ళారు రాజుగారు.

"పాపం! ఆవురావురు మంటూ భోజనం చేసారు -" అన్నారు వదిన.

ఆ రాత్రి రాజుగారిని గురించి మాట్లాడు కొన్నాం - నేను, మా పెద్దన్నయ్యగారు. నా కంటే రాజుగారిని ఆ గత కాలాన్ని ఎక్కువ తెలిసిన, అన్నయ్య - పండరీ భజన విశేషాలెన్నో మాట్లాడారు. నారాయణ తీర్థుల తరంగాలను గురించి - కోటప్ప కొండ తిరునాళ్ళను గురించి, నాటి శివలీల గుడ్డలతో నిండిన ప్రభలను గురించి ముచ్చటించారు-

ఈ కథలో, ఆ పూర్వ వాతావరణం సృష్టించబడటానికి మాతృక మా అన్నగారి ఆనాటి, ప్రసంగమే!

★ (ఆంధ్ర ప్రభ సచిత్ర వారపత్రిక, 27-2-1963) ★

ముగిసింది